ПІСНЯ ВІДКРИТОГО ШЛЯХУ

Переклад Леся Гуменюка

1

Я ступаю на шлях відкритий безжурно,
Здоровий, вільний — весь світ переді мною,
Довга тіниста путь веде мене, куди я захочу.
Віднині я більш не чекаю, бо сам собі я — нагода щаслива,
Віднині більше не скімлю, не зволікаю, нічого не потребую;
Годі хатнього нарікання, бібліотек, буркотливого критиканства,—
Дужий та вдоволений я ступаю на шлях відкритий.
Земля — цього ж мені досить.
Я не хочу, щоб сузір'я стали ближчі до нас,
Бо знаю, що добре їм на своєму місці,
І добре тим, хто до них належить.
(А тут я несу свою любу одвічну ношу —
Чоловіків і жінок; де не йду — ця ноша зі мною,
Клянуся, що не зможу їх позбутись,
Бо сам я виповнююсь ними і собою виповнюю їх).

2

Я ступаю, шляху, на тебе і озираюсь: мабуть, видиме у тобі —
це ще не все,
Мабуть, є в тобі ще й невидиме.
Ось глибокий урок: усе прийняти, нікого не відкинути,
переваги не надати нікому,
Негр із густим, кучерявим волоссям, злочинець, неписьменний, слабий
—
всім він відкритий;
Пологи, хтось поспішає по лікаря, кульгає жебрак, дибає п'яний,
робітники йдуть гуртом і регочуть,
Підліток, збіглий з дому, екіпаж багатія, чепурун, коханці-утікачі,
Найперший продавець уранці, мари, меблі, що перевозяться в місто,
меблі з міста,—
Все оте проминає, і я проминаю,— нікому немає зупину,
Все мушу прийняти, всім повинен я дорожити.

3

О повітря, я вдихаю тебе, щоб говорити!
О предмети, ви докупи збираєте всі мої значення й надаєте їм форми!
О світло, ти огортаєш мене і всі речі потоками ніжними й рівними!
О стежини, протоптані в безладних рівчаках обіч шляху!
Мабуть, у вас таяться невидимі існування, ви такі дорогі для мене.
О хідники міські! о міцні кам'яні краї!
О пороми! о дошки й ахтерштевні на верфях! о борти, обшиті деревом!
О судна далекі!
О будинків ряди! о фасади, пронизані вікнами! о дахи!
О під'їзди і двері вхідні! парапетні плити й залізна горожа!
О вікна, крізь оболонку вашу прозору так видно багато!
О двері та сходи! о арки!
О сіре каміння нескінченних бруківок! о перехрестя топтані!
Від усіх, мабуть, хто вас торкався, ви щось приймали,
І тепер мені потай передаєте,
Щось від живих і мертвих заполонило непроникні ваші поверхні,
і духи їхні хотіли б мені явитись і подружити зі мною.
4
Шириться земля праворуч і ліворуч,
Ожила картина, кожна її частина освітлена якнайкраще,
Музика починає лунати, де вона потрібна, і вщухає — де не потрібна.
Бадьорий голос громадського шляху, веселе та свіже відчуття дороги.
О битий шляху, яким іду я, чи ти кажеш мені: "Не полишай мене!"?
Чи ти кажеш: "Не ризикуй, бо як покинеш мене — загинеш"?
Чи ти кажеш: "Я готовий, уторований і несхибний, будь мені вірний"?
О великий шляху, я не боюся тебе залишити — така моя відповідь —
але я люблю тебе,
Ти мене виражаєш краще, ніж я сам на це здатний,
Ти означатимеш більше для мене, ніж моя власна поема.
Я вважаю, що всі героїчні діяння задумувались просто неба
і всі вільні поеми також,
Я вважаю, що міг би й собі зупинитись і чудеса повершити,
Я вважаю, що на цьому шляху всі, кого стріну, сподобаються мені,
й кожний стрічний мене полюбить,
Я вважаю, що кожний, кого я бачу, має бути щасливий.

5
Віднині я проголошую себе вільним від меж і кордонів уявних,
Іду, куди заманеться, сам собі цілковитий господар,
Слухаю інших, добре зважую чуте,
Затримуюсь, шукаю, одержую, міркую,
Тихо, але неухильно, я позбуваюся пут, що хотіли б мене втримати.
Великими ковтками я ковтаю простір,
Схід і захід — мої, північ і південь — мої.
Я більший і кращий, ніж думав собі,
Я не знав, що стільки в мені доброти.
Все здається мені прекрасним,
Я можу чоловікам і жінкам повторити: ви зробили мені стільки добра,
і я віддам вам тим самим,
Я запрошуватиму, ідучи, інших з собою — для себе й для вас,
Я, ідучи, розсію себе поміж чоловіків і жінок,
Я подарую всім нову радість і простоту,
Той, хто мене відрине, мене не стурбує,
Той, хто мене прийме, буде блатословен і благословить мене.
6
Якби й тисяча досконалих чоловіків постала переді мною,
мене це не вразило б,
Якби й тисяча найвродливіших жінок постала переді мною,
мене це не зчудувало б.
Нині я збагнув таємницю творення найкращих людей:
Треба рости на вільнім повітрі, їсти й спати із землею разом.
Тут кожен може звершити подвиг
(Такий подвиг полонить серця всього людства,
Він стільки сили і волі випромінює з себе, що підкоряє закон,
бере на глузи владу і всі аргументи "проти").
Тут випробовується мудрість,
Мудрість випробовується остаточно не в школах,
Мудрість від тих, хто її має, не передається тим, хто її не має,
Мудрість іде від душі, її неможливо довести, вона сама собі доказ,
Вона прикладається до всіх рівнів, предметів, якостей
і цього їй досить,

Вона — певність реальності та безсмертя речей, досконалості їхньої;
І щось є таке у видимім плині речей, що кличе мудрість
із глибини душі.
Тепер я знов перегляну філософії та релігії,
Може, вони в аудиторіях гарні, але ні на що не придатні під розлогими хмарами, поміж краєвидів і понад потоками бистрими.
Тут — здійснення людини,
Тут всяк себе перевірить — відкриє собі, що є в ньому,
Минуле, майбутнє, велич, кохання,— якщо вони існують без тебе,
то в тобі їх нема.
У кожній речі поживне тільки зерно;
А хто ж за нас із вами поздирає лушпиння?
А хто ж за нас із вами розплутає всі лукавства,
хто зірве для нас оболонку речей?
Тут одне до одного тягнуться люди не за планом, складеним заздалегідь,
а самі собою, за примхою серця;
Чи знаєш ти, що означає, коли ти шляхом ідеш і в тебе закохуються незнайомці?
Чи розумієш ти мову очей, на тебе звернених?
7
Тут виливають душу,
А виливається душа із глибин, через ворота затінені,
викликаючи завжди питання:
Звідки й навіщо ця туга? звідки й навіщо ці думи в пітьмі?
І чому багато чоловіків і жінок, наближаючись до мене,
запалюють у крові моїй сонце?
Чому, коли вони мене покидають, стяги радості моєї обвисають,
кануть безживно?
Чому, коли я проходжу під деякими деревами, мені спадають
широкі й співучі думки?
(Мабуть, вони висять на тих деревах і взимку, і влітку, і щоразу
падають плодами, коли я проходжу).
Чим я так несподівано обмінююся з декотрими незнайомцями?
З яким-небудь візником, коли сиджу поруч нього на передку?

Із рибалкою, що витягає на берег сіті, коли я, мимо йдучи,
зупиняюсь?
Звідки це добре почуття, яке так щедро дарують мені
чоловіки й жінки?
Звідки у мене таке саме до них почуття?
8
Виливання душі — це щастя, ось воно, щастя І
Я думаю, воно виповнює довкола повітря, чекаючи кожного повсякчас;
Нині воно ллється в нас, наповнюючи по вінця.
Отут і виникає в нас щось притягальне,
Свіжість і лагідність чоловіка і жінки
(Зело, що лиш цього ранку пробилось на світ, не таке свіже та лагідне).
До того, хто має цю звабу, і молоді, й старі спливають любов'ю,
Він-бо чистий чар випромінює, перед яким і краса, і цнота — ніщо,
До нього тягнеться, болісна і тремтлива, спрага єднання.
9
Allons І * хто б ти не був, рушай у мандри зі мною!
Йдучи зі мною, те знайдеш, що ніколи не стомлює.
Земля не стомить ніколи,
Земля — дика, безмовна, незбагненна спочатку, Природа —
дика й незбагненна спочатку;
Не зневірюйся,— там, далі, є дивні речі, добре приховані,
Присягаюся, дивні є речі, красу яких не виразити словами.
Allons! не барімось,
Хай напхані наші крамниці чудовим товаром, хай зручне житло,
ми не можемо тут залишатись,
Хай гавань захищає від бур, хай води спокійні, ми не повинні
ставати на якір,
Хай довкола гостинні люди, та нам дозволено тішитися гостинністю
лише коротку хвилину.
* Ходімо (фр.).
10
Allons! зваби ще більші будуть,
Ми плистимемо незвіданими та бурхливими морями,
Там, де дмуть вітри, плюскочуть хвилі, де кліпер лине,

напнувши усі вітрила.
Allons! з нами сила, свобода, земля, стихії,
Здоров'я, завзяття, веселість, чуття гідності, допитливість;
Allons! звільнімося від усіх доктрин!
Від ваших доктрин, о кажаноокі бездуховні ченці.
Смердючий труп лежить поперек дороги — негайно його поховати.
Allons! але застерігаю:
Той, хто вирушає зі мною, повинен мати найкращі —
вдачу, м'язи та витривалість,
Лише того піддавати випробуванням можна, хто сміливість і здоров'я несе з собою,
Не приходьте до мене, хто краще усе вже змарнував,
Тільки ті хай приходять, у кого тіло іще незіпсуте й несхитне,
Ні слабим, ні п'яницям, ні сифілітикам тут не вільно ступати.
(Я і мені подібні переконуємо не доказами, не порівняннями,
не віршами,
Ми переконуємо своїм існуванням).
11
Слухай! Я хочу бути щирий з тобою,
Я не обіцяю давніх легких нагород, я обіцяю тобі нові, грубі,—
Ось які дні чекають на тебе:
Ти не будеш збирати й накопичувати того, що звуть багатством,
Усе, що ти заробиш а чи дістанеш, ти породжаєш рукою щедрою,
Тільки-но прийдеш у місто призначене, ледве натішишся ним,
як невідпорний поклик пожене тебе далі в дорогу,
Ті, що залишаться, посміхатися будуть і кпити будуть із тебе,
На зваби кохання відповіси лише пристрасним поцілунком прощальним
І відштовхнеш руки ті, що тебе затримати спробують.
12
Allons! за великими Супутниками, щоб іти з ними разом!
Вони теж у дорозі — це стрімливі й гордовиті чоловіки,
це найпрекрасніші жінки,
їм і штиль, і шторм до вподоби у морі,
Не на одному вітрильнику вони плавали, не одну відміряли милю пішки,
Побували в далеких країнах, заходили в різні оселі,

їм довіряються всі, вони пильно вивчають міста,
вони трударі самотні,
Зупиняться раптом і споглядають жмути трави, цвіт,
черепашки на березі,
Вони танцюють по весіллях, наречених цілують, бавлять ніжно дітей,
дітей народжують,
Солдати повстань, вони стоять біля зяйливих могил,
труни в них опускають,
Кожної пори року вони в дорозі, рік у рік, дивовижні роки
виростають з років,
Вони в путі зі своїми супутниками — з різними порами їхніх життів,
З ними дитинство нерозпукле мандрує,
Весело їм іти з власною юністю, із бородатим своїм змужнінням,
Чи зі своєю жіночністю, всеоб'ємною, неперевершеною, радісною,
Ось поруч них — їхня старість велична,
Старість — спокійно простореться, шириться разом
із думним розмахом всесвіту,
Старість — вільно тече із солодким відчуттям близького звільнення —
смерті.
13
Allons! до того, що нескінченне та безначальне,
Щоб зазнати труднощів, днів бездомних, нічного спочину,
Щоб зосередити все у подорожі, якої прагнемо, у днях і ночах жаданих,
Щоб потім вирушити в інші, ще величніші мандри,
Де бачити треба тільки мету, щоб досягти її і піти далі,
Де думають не про те, чи далеко, чи скоро, а тільки про те,
щоб мети досягти і піти далі,
Де не озираються навсібіч,— ось лежить цей шлях і чекає,
хоч який він довгий, а чекає на тебе,
Де не гадають, бог сотворив цю істоту чи хтось інший,
а з усіма ідуть до мети,
Де все, що бачиш, ти можеш мати, тішитись всім цим
без праці тяжкої чи грошей,
вбирати зором усю пишноту, не забираючи з собою ні дрібки,
Де можна краще взяти з фермерської садиби чи вілли багатія:

і цнотливе благословення щасливого подружжя, і плоди садків,
і з квітників усі квіти,
Де, проходячи забудованим щільно містом, можна взяти усе,
що воно може дати,
Де можна в дорогу забрати і вулиці всі, і всі будинки на них,
Де можна узяти з собою думки всіх стрічних,
любов узяти з їхніх сердець,
Де можна коханців узяти з собою в дорогу,
дарма що лишились вони позаду,
Де цей всесвіт пізнаєш як один із шляхів, як багато шляхів,
як шляхи для душ мандрівних.
Усе дорогу дає душам, що йдуть уперед,
Усі релігії, підвалини, мистецтва, уряди, усе, що було чи є на цій
чи будь-якій іншій планеті, все ховається в ніші та закутки
перед поступом душ по величних дорогах всесвіту.
У порівнянні з поступом душ чоловіків і жінок по величних дорогах
всесвіту, всі інші поступи — лише необхідні
емблема й підтримування життя.
Вічно живі, вічно націлені уперед,
Статечні, поважні, сумні, знедолені, збиті з плигу, шалені, бентежні,
слабі, невдоволені,
Зневірені, горді, ніжні, хворі, прийняті людьми, знехтувані людьми,—
Вони йдуть! вони йдуть! я знаю, що вони йдуть, лише не знаю куди,
Але я знаю, що йдуть вони до кращого — до чогось величного.
Тож, хто б ти не був, виходь! Виходь, чоловік чи жінка!
Хай ти сам збудував цю домівку — не повинен ти спати й нидіти вдома.
Виходь із темряви самоти! відкинь запони!
Заперечень ніяких: я все знаю і виявляю.
Крізь тебе й крізь інших я бачу однаково добре,
Крізь людський сміх, танець, обід, вечерю,
Крізь одяг і оздоби, крізь умиті й причепурені лиця
Бачу твою таємну мовчазну гидливість і розпач.
Ні чоловік, ні дружина, ні друг не почують твого зізнання,
Друге твоє "я", двійник твій крадеться і ховається,
Безтілесний, безмовний на вулицях міст,

ввічливий і шанобливий у вітальнях,
У вагонах, на пароплавах, на громадських зібраннях,
Свій у домівках чоловіків і жінок, за столом, у спальні, будь-де,
Гарно вбраний, усміхнений, бадьорий, смерть у грудях, пекло в черепі,
У тонкому сукні й рукавичках, в стрічках, у штучних квітах,
У згоді зі звичаями, ані пари з вуст про себе,
Говорить про все, та ніколи — про себе.

14

Allons! через боротьбу і війни!
Обраної мети не скасувати нікому ніяким наказом.
Чи були битви звитяжні?
Хто звитяжець? ти? твій народ? Природа?
Тільки добре мене зрозумій: суть речей така, що всяка звитяга
веде до ще більшої битви.
Мій клич — до бою, до повстання полум'яного заклик,
Хто піде зі мною, хай озброїться добре,
Хто піде зі мною, матиме обмаль харчів, стріне злидні,
ворога лютого, зраду.

15

Allons! шлях лежить перед нами!
Він безпечний — я пройшов його сам, мої ноги випробували його —
не барися!
Хай папір на столі залишиться чистим і невідкритою —
на полиці книжка!
Хай залишаться інструменти в майстерні! хай гроші залишаться
не зароблені!
Хай школа спустіє! не зважай на гнів учителя!
Хай проповідує в церкві піп! хай юрист викладає справу в суді
й суддя тлумачить закон!
Товаришу, я руку тобі простягаю!
Я любов тобі віддаю, дорожчу за гроші,
Я тобі пропоную себе, а не проповідь чи закон;
А ти себе віддаси мені? рушиш зі мною в мандри?
Йтимемо з тобою пліч-о-пліч, доки будемо жити?